व्यक्तिपरिचय

डॉ. अशोक सप्रे

कोकणातील रत्नागिरी जिल्ह्यातील देवरुख हे निसर्गरम्य गाव. या गावातील एका मध्यमवर्गीय प्रतिष्ठित कुटुंबात डॉ. अशोक रघुनाथ सप्रे यांचा जन्म दि. २८/११/१९४२ रोजी झाला.

त्या काळात ठिकठिकाणी इंग्रजी शाळा नव्हत्या. देवरुखला इंग्रजी शिक्षणाची सोय व्हावी म्हणून तेव्हाचे लोकसभेचे सभापती श्री. ग. वा. मावळंकर यांच्या अध्यक्षतेखाली शिक्षण प्रसारक मंडळाची स्थापना झाली व न्यू इंग्लिश स्कूल नावाची माध्यमिक शाळा उदयास आली. साहजिकच पुढे या शाळेत अशोक सप्रे यांनी एस.एस.सी.ची परीक्षा १९६० साली विशेष प्रावीण्य मिळवून पास केली. तेव्हा ते शाळेत (व बहुतेक जिल्ह्यातही) पहिले आले होते.

पुढील शिक्षणासाठी मुंबई गाठून UDTC मधून केमिकल इंजिनिअरिंगची पदवी प्रावीण्यासह मिळवली. नंतर त्यांचे चुलतबंधू विश्वनाथ ऊर्फ दादा यांच्या प्रेरणेने त्यांनी अमेरिका गाठली व ओक्लाहामा विद्यापीठातून केमिकल व मेकॅनिकल इंजिनिअरिंग या विषयांत Ph. D. केलं. काही दिवस भारतात परत येऊन नोकरीही केली. पण स्वभावतःच संशोधक असल्याने पुन्हा परत अमेरिकेत जाऊन प्रसिद्ध जनरल मोटार्स या कारखान्यात ते उच्चपदी रुजू झाले. नंतर ह्यूजेस इलेक्ट्रॉनिक कंपनीतून डायरेक्टर एन्व्हायरमेंटल टेक्निक या पदावरून सेवानिवृत्त झाले.

डॉ. अशोक सप्रे यांनी अमेरिकेत असताना अनेक शोधनिबंध प्रसिद्ध केले. त्यांच्या नावावर अनेक पेटंट्‌सही आहेत.

१९९५ मध्ये अमेरिकेतील तत्कालीन व्हाईस प्रेसिडेंट यांनी त्यांना एन्व्हायरमेंटल इंजिनिअरिंग व रिचार्जेबल एनर्जी टेक्निकसंबंधी संशोधन व सल्ला यासाठी विशेष शास्त्रज्ञ म्हणून आमंत्रित करून त्यांचा सन्मान केला.

निवृत्तीनंतर त्यांनी स्वतःला सामाजिक कार्यात झोकून दिले. पूर्वी अमेरिकेत गेलेली मराठी मंडळी आता ज्येष्ठ किंवा अतिज्येष्ठ या सदरात मोडू लागली. तेथेही त्यांना भारतासारखेच काही प्रश्न भेडसावू शकतात म्हणून तेथेही पुण्याच्या 'अथश्री'सारखे प्रकल्प उभारावेत यासाठी उत्तररंग ही एक मोहीम सुरू केली. गावोगावी जाऊन (स्वखर्चाने) शिबिरे घेतली व चर्चा केल्या. ४ जुलै २०१५ ला बृहन्महाराष्ट्र मंडळाचे

डॉ. अशोक पत्नी सौ. विद्या समवेत

अधिवेशन झाले. त्यात एक पूर्ण दिवस यासाठी खर्च केला व अनेक लोकांपर्यंत त्यांची कल्पना पोहोचली. या परिषदेला पुण्यांतून डॉ. मोहन आगाशे व परांजपे स्कीमचे परांजपे उपस्थित होते. परांजपे यांनी ज्येष्ठांची वसाहत ही कल्पना उचलून धरली व त्यात रस दाखविला. अमेरिकेत काही गावात अशा वसाहती आता सुरू झाल्या.

डॉ. सप्रे म्हणजे एक हजरजबाबी, सुहास्यवदनी अमेरिकन इंग्रजी तसेच भारतीय मराठी संस्कृती आत्मसात केलेले व्यक्तिमत्त्व आहे. अनेक वर्षे अमेरिकेत राहूनही त्यांची मराठी भाषा शुद्ध, सुलभ व रसाळ आहे. त्यांनी काही मराठी पुस्तकांच्या लेखनात मोलाचे कामही केले आहे. ब्र. म. मंडळाच्या मासिकात उत्तररंग हे सदर ते अनेक वर्षे चालवतात. कसलाही अभिनिवेश नाही, गर्व नाही अशी ही वामनमूर्ती पण थोर कीर्ती आहे. त्यांच्या कार्यात त्यांना त्यांची सुविद्य पत्नी मोलाचं साहाय्य करते; कारण तीही एक समाजसेविका आहे. तेथे राहून महाराष्ट्रातील ग्रामविकासासाठी निधी संकलनाचं कामही ती करते. शास्त्र व संगणक शास्त्रातील द्विपदवीधर असूनही मराठी वाङ्मय निर्मितीत तिचा मोलाचा वाटा आहे. तिची अनेक मराठी पुस्तके प्रकाशित झाली आहेत. अनेक मराठी वृत्तपत्रांतही विपुल लेखन केले आहे. अर्थात सौ. विद्या यांचा परिचय हा स्वतंत्र विषय असल्याने त्यावर पुन्हा केव्हा तरी लिहिता येईल. इति.

य. वि. हर्डीकर (मो. ९३७३५९९०८४)

टीप – कऱ्हाडे ब्राह्मण महासंघाच्या 'संपर्क' या त्रैमासिकात पृ. १९ वर शास्त्रज्ञ म्हणून डॉ. अशोक सप्रे यांचा उल्लेख पूर्वी झालेला आहे. त्यांचाच हा अल्पपरिचय.

सुमनसुगंध

प्रसन्न मुद्रा, स्नेहाळ हास्य आणि मधासारखा गोड गळा लाभलेल्या सुमन कल्याणपूर यांचे नाव आजही संगीत क्षेत्रात अदबीने घेतले जाते. कोणत्याही वादात न पडणाऱ्या सुमनताई मितभाषी

असून, त्यांचे जीवन साधे, सुंदर आहे. या ज्येष्ठ गायिकेचे जीवनातील अनेक रंग मंगला खाडिलकर यांनी 'सुमनसुगंध'मधून उलगडले आहेत. ढाक्यात राहत असतानाच लहानग्या सुमनला सुरांचे वेड लागले. मुंबईत आल्यावर त्यांनी संगीताचे धडे गिरवायला सुरुवात केली. गोड व नाजूक गळ्याच्या सुमनताई गाण्यातील कोणतीही गोष्ट लवकर आत्मसात करीत असत. १९५३मध्ये 'शुक्राची चांदणी' या चित्रपटासाठी त्यांनी प्रथम गाण्याचे रेकॉर्डिंग केले. ही चांदणी पडद्यावर कधी उगवली नाही तरी त्यानिमित्ताने सुमनताईंचे हिंदी चित्रपटातून गायिका म्हणून पदार्पण झाले. साधारण १९८४ पर्यंत त्यांनी १३ भाषांमध्ये शेकडो गाणी गायली. सुमनताईंचा गळा जसा तरल आहे, तसेच त्यांच्या हातात नाजूक कलाकुसरीचे कसब आहे. स्केचेस, पोर्ट्रेटमध्ये हुबेहूबपणा त्या आणतात. तसेच झाडांची निगराणी त्या कौशल्याने करतात. पाककलाकौशल्यासाठी त्या प्रसिद्धच आहेत. त्यांचे हे सर्व पैलू, संगीत कारकीर्द, कौटुंबिक जीवन या पुस्तकातून उलगडले आहे.

– मंजूषा कुलकर्णी